

В. О. ДЖУГАН. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Проводиться детальний аналіз поняття та видів водного адміністративного проступку. Досліджується правове регулювання адміністративної відповідальності за порушення водного законодавства.

Ключові слова: проступок, водні правопорушення, групи водних проступків, підвищена адміністративна відповідальність, склади водних правопорушень.

Проводится детальный анализ понятия и видов водного административного проступка. Исследуется правовое регулирование административной ответственности за нарушение водного законодательства.

Ключевые слова: проступок, водные правонарушения, группы водных проступков, повышенная административная ответственность, составы водных правонарушений.

The article is a detailed analysis of the types of water and administrative misconduct. Study the regulation of administrative responsibility for violation of water legislation.

Key words: fault, water violations, misdemeanors water group, increased administrative responsibility, the storage of water violations.

Одним з найпоширеніших видів відповідальності в галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі й у сфері вод, є адміністративна відповідальність. Перевага адміністративної відповідальності за порушення водного законодавства в сучасній практиці полягає в тому, що даний вид відповідальності є оперативним та ефективним засобом реагування на правопорушників, застосовується, як правило, в адміністративному порядку, інколи – в судовому, і для її застосування не вимагається підрахунок збитків. Її суть полягає в застосуванні до порушників екологічного законодавства адміністративно-правових санкцій.

В ст. 70 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» зазначено, що склад адміністративних екологічних правопорушень та порядок притягнення до адміністративної відповідальності за їх вчинення встановлюється Кодексом України про адміністративні правопорушення¹. Ст. 110 Водного кодексу України передбачає даний вид відповідальності за порушення водного законодавства². Адміністративні екологічні правопорушення, зокрема водні, закріплені, в основному, в главі 7 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Адміністративні правопорушення в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії і культури»³.

В еколого-правовій теорії запропоновані визначення адміністративної за екологічні правопорушення. Так, В.Н. Чапек вважає, що адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення пов'язана, насамперед, з дотриманням посадовими особами, громадянами і структурними підрозділами різноманітних стандартів і нормативів якості навколишнього середовища⁴. На думку В.І. Андрейцева⁵, М.М. Брінчука⁶, А.П. Гетьмана⁷,

С.В. Єлькіна⁸, В.М. Комарницького, В.К. Попова, С.В. Разметаєва⁹, В.І. Шевченка, Ю.С. Шемшученка¹⁰, М.В. Шұльги, адміністративна відповідальність за

© ДЖУГАН Вікторія Олегівна – кандидат юридичних наук, старший викладач Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

екологічні правопорушення полягає в застосуванні уповноваженими органами і посадовими особами адміністративних стягнень до суб'єктів, винних у вчиненні адміністративного проступку в галузі охорони навколишнього природного середовища, природокористування, забезпечення екологічної безпеки, екологічних прав громадян.

Підставою для притягнення винних до адміністративної відповідальності за порушення водного законодавства є адміністративне водне правопорушення. Чинним екологічним законодавством України не визначено поняття адміністративного екологічного проступку, однак в теорії екологічного права таке визначення вироблено.

Науковці В.І. Андрейцев¹¹, А.П. Анісімов¹², В.В. Білоусов¹³, М.М. Великанова¹⁴, Р.К. Гусєв¹⁵, О.Л. Дубовик¹⁶, В.В. Петров¹⁷, О.О. Погрібний¹⁸ вважають, що під адміністративним екологічним проступком слід розуміти протиправне, винне діяння, що посягає на право власності на природні ресурси, встановлений порядок управління природокористуванням, права і законні інтереси громадян на сприятливе навколишнє середовище і встановлений режим використання та охорони природних ресурсів.

За своїми об'єктивними ознаками адміністративне правопорушення ззовні схоже зі злочином, тому важливою умовою накладення адміністративної відповідальності є відсутність у скоєному порушенні ознак злочину. Дане правопорушення є не суспільно небезпечними, а суспільно шкідливим, і передбачене діючим Кодексом України про адміністративні правопорушення та екологічним законодавством України.

Відомо, що кваліфікуючими ознаками адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок), наявність певного набору адміністративних стягнень, відповідна система органів адміністративної юрисдикції, особливий порядок реалізації адміністративної відповідальності.

На думку І.В. Куян, особливості адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення визначаються: по-перше, специфічним характером правовідносин, який складається внаслідок поєднання екологічних та адміністративних чинників правовідносин даного виду; по-друге, специфічним характером правовідносин адміністративної відповідальності – екологічне адміністративне правопорушення¹⁹.

Таким чином, специфіка адміністративної відповідальності у сфері охорони вод полягає, насамперед, у поєднанні загальних і спеціальних ознак.

Склади водних правопорушень, в основному, зосереджені в главі 7 Кодексу України про адміністративні правопорушення²⁰. Однак склади водних правопорушень закріплені і в інших главах цього кодексу. Склад водного правопорушення, який відноситься до посягань на власність, затверджений в главі 6 вищезгаданого кодексу, частина правопорушень міститься в главі 8, які відносяться до посягань в промисловості, будівництві та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів.

Всі водні правопорушення охоплюють 3 групи, то згідно Кодексу України про адміністративні правопорушення до водних правопорушень належать: порушення права власності на водні об'єкти, водні ресурси (група а); порушення права користування водними ресурсами (група б); порушення правил охорони вод (група в)²¹.

Окремі склади водних правопорушень, за які повинна встановлюватись адміністративна відповідальність діючим Кодексом України про адміністративні правопорушення, взагалі не передбачені. Наприклад, немає статті, якою передбачено адміністративну відповідальність за порушення законодавства щодо водних об'єктів з особливою охороною. Тому в таких випадках застосовуються загальні норми про відповідальність за порушення водного законодавства. Відповідно до ст. 80 Водного кодексу України існують обмеження з використання малих рік з ціллю охорони їх водності²². Разом з тим, на практиці ці обов'язки часто не виконуються. Саме тому варто погодитись з думкою В. І. Гордєєва у тому, що слід внести відповідні доповнення до визначеного кодексу з даного питання шляхом введення окремої статті²³. Проектом Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» закріплюється адміністративна відповідальність за руйнування русел річок, струмків та водотоків (ст. 59-3)²⁴.

Відповідно до ст. 110 Водного кодексу України особи, винні у порушенні режиму господарської діяльності на водоохоронних зонах і землях водного фонду, несуть юридичну відповідальність²⁵. Водоохоронні зони і прибережні захисні смуги водних об'єктів входять до складу водозбірної площі водних об'єктів, тому особи, винні в порушенні водоохоронного режиму на водозборах, які викликають забруднення, водну ерозію ґрунтів і інші шкідливі наслідки, повинні підлягати штрафу, що накладається в адміністративному порядку. Трапляються випадки, коли власники земельних ділянок і землекористувачі в межах прибережних захисних смуг водних об'єктів розорюють землі до меж води, випасають худобу, організовують літні табори, влаштовують сміттєзвалища. Допускаються й інші порушення режиму водоохоронних зон і прибережних захисних смуг водних об'єктів. Однак до відповідальності ніхто з порушників не притягується. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів», межі смуг першого поясу зон санітарної охорони підлягають огородженню і навколо них встановлюється охоронна сигналізація²⁶. Тому доцільно було б доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення вищевказаними правопорушеннями.

Оскільки водозбір є єдиним цілим, до якого входять всі складові елементи і землі, зайняті водоохоронними зонами, в тому числі прибережними захисними смугами водних шляхів, то можна вважати, що за порушення водоохоронного режиму на водозборах наступає адміністративна відповідальність за ст. 59 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Разом з тим, у водоохоронних зонах і прибережних захисних смугах у відповідності до Водного кодексу України встановлюється особливий правовий режим їх використання. Тому, на нашу думку, для них повинна бути передбачена підвищена адміністративна відповідальність порівняно з порушенням законодавства на іншій частині водозбору.

Така підвищена адміністративна відповідальність за порушення режиму господарської діяльності у водоохоронних зонах та на землях водного фонду запропонована ст. 59-2 вищезгаданого проекту закону²⁷.

До того ж до Кодексу України про адміністративні правопорушення слід включити наступні склади водних правопорушень: 1) порушення природних умов поверхневого стоку під час будівництва і експлуатації автошляхів, залізниць та інших інженерних комунікацій; 2) незаконне створення систем скидання зворотних вод у водні об'єкти, міську каналізацію або зливу каналізацію та незаконне

скидання зворотних вод; 3) допущення наднормативних, аварійних і залпових скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти; 4) відмова від надання (приховування) проектної документації та висновків щодо якості проектів підприємств, споруд та інших об'єктів, що можуть впливати на стан вод, а також актів і висновків комісій, які приймали об'єкт в експлуатацію; 5) порушення строків внесення зборів за використання природних ресурсів та за забруднення навколишнього природного середовища та інші.

Систему підвідомчості справ про адміністративні правопорушення становлять органи охорони довкілля та адміністративні суди, а відповідальності за екологічні проступки застосовується відповідними державними органами та посадовими особами. Провадження таких справ передбачено нормами глави 17 Кодексу України про адміністративні правопорушення²⁸ та Кодексом адміністративного судочинства України²⁹.

С.А. Боголюбов вважає, що причинами адміністративних правопорушень у сфері довкілля є недостатня оперативність діяльності адміністративних органів; слабкий виховний вплив процедури розгляду справ і винесення постанов про накладення адміністративного стягнення; незабезпечення реальності виконання постанов; неадекватність стягнення вчиненому (законодавство зарубіжних країн передбачає більш значні штрафні санкції, що вчиняють належний вплив на забруднювачів середовища); відсутність стабільності і послідовності адміністративної каральної практики; недостатні знання суб'єктами права законодавства про адміністративні правопорушення; низький авторитет правозастосовчих органів³⁰. На думку Л.П. Коваленко, крім вище перелічених причин виникнення та збільшення кількості правопорушень існують також наступні причини: недостатній рівень розвитку економіки й соціальної сфери; прогалини у правовому регулюванні відносин управління; недостатня ефективність контролю і нагляду³¹.

Для усунення даного виду правопорушень слід також чітко закріпити в законодавстві адміністративні повноваження працівників, не допускаючи дублювання контрольних та юрисдикційних функцій, оскільки по-іншому неможливо реально гарантувати права та свободи людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Повинна також існувати можливість повного обліку водних правопорушень, що дасть можливість зосередити увагу на їх попередженні у тих напрямках, де вони здійснюються.

Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, суб'єктами адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення можуть бути тільки фізичні особи, тобто громадяни, іноземні громадяни та особи без громадянства, наділені адміністративною дієздатністю, які на момент вчинення адміністративного проступку досягли 16 років і є осудними. Крім того, з аналізу самих складів водних адміністративних правопорушень слідує, що коло суб'єктів таких адміністративних проступків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, обмежується громадянами та посадовими особами. В свою чергу, згідно ст. 2 Закону України «Про державну службу», посадовими особами вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій³². Водночас ст. 48 Кодексу адміністративного судочинства України встановлено, що здатність мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві (адміністративна процесуальна пра-

воздатність) визнається за громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями (юридичними особами)³³.

Постановою Верховної Ради України «Про затвердження порядку обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища», адміністративні стягнення у вигляді обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності накладаються на юридичних осіб³⁴.

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України», за незаконну промислову діяльність (у межах виключної (морської) економічної зони України) на юридичних осіб накладається штраф або конфісковуються засоби чи знаряддя, із застосуванням яких вчинено правопорушення³⁵.

Таким чином, існує певна невідповідність між Кодексом України про адміністративну відповідальність та іншими законодавчими актами. Враховуючи те, що юридичні особи також є носіями спеціальної екологічної правосуб'єктності, слідє висновок, що необхідно усунути прогалини в законодавстві. Саме тому у новому Кодексі України про адміністративні правопорушення до суб'єктів адміністративних правопорушень слід включити також юридичних осіб.

За вчинення адміністративних проступків накладаються основні та додаткові адміністративні стягнення. Основним і найбільш поширеним заходом адміністративної відповідальності за порушення законодавства про охорону довкілля є штраф, який також часто застосовується до суб'єктів адміністративних правопорушень у галузі використання і охорони вод. Особа, до якої було застосовано адміністративне стягнення у формі штрафу, зазнає несприятливих наслідків у вигляді стягнень з неї грошових сум.

Постановою Верховної Ради України «Про затвердження Порядку обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища» на юридичних осіб накладається стягнення у вигляді обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів, незалежно від форм власності, у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища, у тому числі водного законодавства³⁶. Такого роду адміністративні санкції є заходами припинення правопорушень і адміністративними стягненнями водночас.

Відповідно до п. 4 вищезгаданої Постанови Верховної Ради України, діяльність підприємств обмежується чи зупиняється у випадку перевищення лімітів використання природних ресурсів, порушення екологічних нормативів, екологічних стандартів, а також недотримання вимог екологічної безпеки³⁷. Цим нормативним актом передбачається можливість застосування такої санкції за сам факт порушення законодавства, а не за наслідки, які настали в результаті цих порушень. Рішення про застосування такого роду санкції адміністративної відповідальності визнається найбільш правильним. Тому накладення стягнення у вигляді обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності

юридичних осіб повинно бути враховано у новому Кодексі України про адміністративні правопорушення.

Водночас водним законодавством України передбачені й інші адміністративні санкції. Законом України «Про виключну (морську) економічну зону України» крім штрафу застосовується також конфіскація предмета, який став знаряддям скоєння або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення за вчинення: незаконної промислової діяльності (ст. 22), незаконної експлуатації природних ресурсів (ст. 24), забруднення морського середовища (ст. 26)³⁸.

Штрафні стягнення також потребують удосконалення. Якщо до числа суб'єктів відповідальності за екологічні правопорушення буде введено юридичних осіб, то до них повинні бути встановлені значно більші розміри штрафів у порівнянні з штрафами, що застосовуються до фізичних осіб. Водночас при внесенні змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення слід врахувати, що накладення адміністративного стягнення на юридичну особу не звільняє від адміністративної відповідальності за дане правопорушення винних фізичних осіб.

Накладення адміністративного стягнення відносно водних екологічних правопорушень здійснюють ряд органів. Правовою основою оформлення таких порушень можуть бути: Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Інструкції з оформлення органами Міністерства охорони навколишнього природного середовища України матеріалів про адміністративні правопорушення»³⁹, Наказ Державного комітету України по водному господарству «Про затвердження Інструкції з оформлення органами Держводгоспу України матеріалів про адміністративні правопорушення водного законодавства України» від⁴⁰, Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Інструкції з оформлення органами рибоохорони матеріалів про адміністративні правопорушення»⁴¹, Наказ Державного комітету України по водному господарству «Про затвердження Інструкції про порядок здійснення перевірок суб'єктів, що використовують водні ресурси або виконують господарську діяльність у межах водоохоронних зон»⁴².

Адміністративна відповідальність за водні правопорушення є поширеним видом відповідальності, яка полягає у застосуванні уповноваженими органами та посадовими особами адміністративних стягнень за порушення водного законодавства України. Водні правопорушення не згруповані в єдиній главі Кодексу України про адміністративні правопорушення, що є суттєвим недоліком. Окремі складі водних адміністративних правопорушень не закріплені водним та адміністративним законодавством. Її суб'єктами є фізичні, посадові та юридичні особи, хоча існує неузгодженість між нормами адміністративного та екологічного законодавства з цього питання. За адміністративні правопорушення у сфері вод застосовуються такі стягнення: штраф; обмеження, тимчасова заборона (зупинення) чи припинення діяльності юридичних осіб незалежно від форм власності; конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом правопорушення за його вчинення. Притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кодексом адміністративного судочинства.

1. *Про охорону навколишнього природного середовища*: закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII (із зм., внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради

України. – 1991. – № 41. – Ст. 546. **2.** *Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 214/95-ВР* (із зм., внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст.189. **3.** *Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. 80731-Х* // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст.1122. **4.** *Економика, екологія, право. Экспресс-справочник (висаудиторное совершенствование знаний) РГЭА* / Под ред. Чапек В. Н. – Ростов Н/Д, 2000. – 282 с. **5.** *Андрейцев В.І.* Екологічне право: курс лекцій: навч. посібник. – К.: Вентурі, 1996. – 208 с. **6.** *Бринчук М.М.* Екологическое право (право окружающей среды): учебник. – М.: Юрист, 1998. – 688 с. **7.** *Екологічне право України. Академічний курс: підруч.* / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2005. – 848 с. **8.** *Комарницький В.М.* Екологічне право: Навч. посіб. – 3-е вид. / Комарницький В.М., Шевченко В.І., Єлькін С.В. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 224 с. **9.** *Попов В.К.* Екологічне право України (Загальна частина): навч. посібник / Попов В. К., Шульга М. В., Разметаєв С. В. та ін. – Х.: Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 1995. – 176 с. **10.** *Шемшученко Ю.С.* Правовые проблемы экологии / Відп. ред. В. Л. Мунтян. – К.: Науково-думка, 1989. – 232 с. **11.** *Андрейцев В.И.* Правовое обеспечение ответственности природопользования предприятий и объединений АПК. – К.: Урожай, 1989. – 200 с. **12.** *Анисимова А.П.* Экологическое право России. Курс лекций: учебное пособие / Под ред. А. П. Анисимова. – М.: «Приор-издат», 2004. – 272 с. **13.** *Белоусов В.В.* Административная ответственность за экологические правонарушения. – М.: ПОЛИТЕКС, 2001. – 24 с. **14.** *Великанова М.М.* Аграрне та екологічне право України: навч.-метод. посіб. – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ Ніжинського державного педагогічного ін-ту ім. М. Гоголя, 2001. – 48 с. **15.** *Гусев Р.К.* Экологическое право: Учеб. пособ. – М.: Юридическая фирма «Контракт». – 2000. – 208 с. **16.** *Дубовик О.Л.* Административная ответственность за экологические правонарушения: предварительная оценка реформы законодательства // Экологическое право. – № 2. – 2002. – С.10-15. **17.** *Петров В.В.* Экологическое право России: учебник для вузов. – М.: Изд-во БЕК, 1995. – 557. с. **18.** *Бежанарь А.М.* Аграрное, земельное и экологическое право Украины: Особенности части учеб. курсы: учеб. пособ. / А. М. Бежанарь и др.; Под общ. ред. А.А. Погребного. – Х.: Одиссей, 2001. – 560 с. **19.** *Кукан І.А.* Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2001. – 18 с. **20.** *Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. 80731-Х* // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст.1122. **21.** Там само. **22.** *Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 214/95-ВР* (із зм., внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст.189. **23.** *Гордеев В.І.* О некоторых вопросах ответственности за нарушение водного законодательства // Підприємництво, господарство і право. – 2000. – № 12. – С.60-62. **24.** *Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення»* // Електронний ресурс. – Режим доступу: www.scwm.gov.ua/index.htm. **25.** *Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 214/95-ВР* (із зм., внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст.189. **26.** *Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів:* Постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1998 р. № 2024 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 51. – Ст.1890. **27.** *Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення»* // Електронний ресурс. – Режим доступу: www.scwm.gov.ua/index.htm. **28.** *Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. 80731-Х* // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст.1122. **29.** *Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-ІV* // Офіційний Вісник України. – 2005. – № 32. – Ст.1918. **30.** *Боголюбов С.А.* Экологическое право: Учебник для вузов. – М.: НОРМА, 2001. – 448 с. **31.** *Коваленко Л.П.* Адміністративно-правові заходи охорони навколишнього природного середовища: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2003. – 18 с. **32.** *Про державну службу:* Закон України від 16 грудня 1993 р. № 2723-ХІІ (із зм., внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №

52. – Ст.490. **33.** *Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів:* постановва Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1998 р. № 2024 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 51. – Ст. 1890. **34.** *Про затвердження Порядку обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища:* постановва Верховної Ради України від 29 жовтня 1992 р. № 2751 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 46. – Ст. 637. **35.** *Про виключну (морську) економічну зону України:* закон України від 16 травня 1995 р. № 162/95-ВР (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 21. – Ст. 152. **36.** *Про затвердження Порядку обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища:* постановва Верховної Ради України від 29 жовтня 1992 р. № 2751. **37.** Там само. **38.** *Про виключну (морську) економічну зону України:* закон України від 16 травня 1995 р. № 162/95-ВР (із змінами, внесеними згідно з Законами). **39.** *Про затвердження Інструкції з оформлення органами Міністерства охорони навколишнього природного середовища України матеріалів про адміністративні правопорушення:* наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 5 липня 2004 р. № 264 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 31. – Ст.2104. **40.** *Про затвердження Інструкції з оформлення органами Держводгоспу України матеріалів про адміністративні правопорушення водного законодавства України:* Наказ Державного комітету України по водному господарству від 11 грудня 2003 р. № 340 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 52 (ч.2). – Ст. 2899. **41.** *Про затвердження Інструкції з оформлення органами рибоохорони матеріалів про адміністративні правопорушення:* наказ Міністерства аграрної політики України від 9 квітня 2003 р. № 101 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 17. – Ст. 803. **42.** *Про затвердження Інструкції про порядок здійснення перевірок суб'єктів, що використовують водні ресурси або виконують господарську діяльність у межах водоохоронних зон:* Наказ Державного комітету України по водному господарству від 29 січня 2001 р. № 222 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 24. – Ст. 358.